

Úvod > Hudba > Stará lutnová hudba odhalila nejedno tajomstvo

Hudba

Stará lutnová hudba odhalila nejedno tajomstvo

14. júna 2019

Koncert Českého lutnového orchestra odštartoval Gitarový festival J. K. Mertza, ktorý tento rok prinesie špičkový program.

Stalo sa už dobrou tradíciou, že **Medzinárodný gitarový festival J. K. Mertza**, ktorý sa tohto roku prehupol do magického čísla 44, sa začína akýmsi pred-konzertom, týždeň pred samotným festivalom. Kým v minulosti to bývali čarovné koncerty v Albrechtovej záhrade v historickom centre Bratislavy, tentoraz organizátori nezvolili outdoorové prostredie, zato o nič menej kúzelné priestory v Pálffyho paláci.

V nedeľu 9. júna si poslucháči a najmä priaznivci starej hudby vychutnali výnimočný koncert **Českého lutnového orchestra**, ktorý predviedol repertoár zvaný – **Melodie z roku raz dva**. Mnohé z týchto renesančných melódií poznáme aj z úprav Spirituál kvintetu (Battalion, Růžička, Pavana za 10 švestkových knedlíků...) a pôvodne mal byť koncert obohatený o komentáre jedného zo zakladateľov Spirituál kvintetu, pána **Jiřího Tichotu**, no ako úvodom koncertu ohlásil jeden z organizátorov podujatia, Martin Krajčo, z vážnych zdravotných dôvodov nemohol na koncert prísť. V kontexte koncertu ešte treba pripomenúť, že Tichota nie je len zakladateľ vyššie spomenutej, populárnej formácie, ale je to najmä zanietený muzikológ, ktorý sa zaoberá najmä starou lutnovou hudbou. Práve vďaka jeho činnosti sa dostali k poslucháčom tie najkrajšie renesančné európske piesne vo vkusných úpravách a mnohé z nich dokonca aj zľudovali.

Plnohodnotne ho však nahradil umelecký vedúci orchestra **Jan Čižmář**, ktorý pred každým blokom skladieb uvádzal cenné, zaujímavé a niekedy aj príjemne vtipné informácie o svojich zážitkoch pri pátraní po pamiatkach lutnovej hudby v archívoch na území vtedajšieho Československa. A nielen to. Dozvedeli sme sa, ako vznikol **Svobodov hit k filmu Noc na Karlštejne – Lásko má, já stůňu**. A verte či nie, má korene práve v renesančnej hudbe, odkiaľ si Svoboda požičal jeden z nádherných motívov, keď sedel s Helenkou Vondráčkovou pri víniku a púšťal si platňu s originálom tejto skladby... To ste mali vidieť to nadšenie v publiku, keď spoznali počas koncertu Svobodov nesmrteľný hit v originálnej verzii **Paduana Hispanica** – v podaní lutnového orchestra znel priam magicky. Práve tento hudobný nástroj, ktorý patrí medzi najstaršie brnkacie nástroje, bol obľúbený v 16. až 18. storočí. Tento dobový nástroj dnes zažíva neobvyklú renesanciu. Niet divu, jeho tón má v sebe zvláštnu mágiu: dokáže byť vznešený a zároveň aj ľudový, napokon, využíval sa nielen na kráľovských dvoroch, ale aj medzi mešťanmi. Či už to teda boli piesne, ktoré mali ľudovejší a veselší charakter alebo vážnejšie diela – výrazová paleta lutnovej hudby je naozaj rôznorodá. To dosvedčil aj koncert Českého lutnového orchestra, ktorého repertoár zahŕňa rozmanité piesne z obdobia renesancie i baroka z celej Európy. Na koncerte však predviedli aj piesne z územia Česka – Čechy, Morava a Sliezske, na ktorom v 17. storočí nastal obrovský rozmach lutnovej hudby. A práve tie české najviac zaujali publikum, lebo mali v sebe či už baladický nádych alebo veselý. **Spevák Jiří Peroutka** (súčasný člen Spirituál kvintetu) k nim ladil nielen vizuálne, ale i presvedčivým vokálnym prejavom, pretože piesňam dal potrebný výraz – či už to boli cilivejšie ladené alebo veselé piesne, ktoré mali neopakovateľnú iskrú a humor.

Melodicky sú najzaujímavejšie tie piesne, ktoré vznikli prelínaním dvornej hudby a ľudových melódii – tie dokumentuje aj pražský rukopis **lutnových tabulatúr – Codex Jacobides**. A práve o nemecko-jazyčných piesňach, ktoré sú s mnohými chybami v tomto zborníku zapísané amatérskym lutnistom alebo študentom (v českom jazyku) najviac rozprával Jan Čížmář. Tieto historicky spestrili koncert a poslucháči sa dozvedeli historické okolnosti vzniku niektorých piesní, ktoré by sa inak ani nemali ako dozvedieť, pretože prameňov je málo, repertoár sa len postupne zbiera a o niektorých súvislostiach sa možno skutočne len domnievať.

Orchester znel v priestoroch Pálffyho paláca nosne a frázovanie s potrebnou rytmickou akcentáciou sa pekne niesli v jeho priestoroch vďaka dobrej akustike. Presvedčivej interpretácii skladieb pomohlo nadšenie hudobníkov, z ktorých je to priam citelné. Starú hudbu skrátka buď milujete alebo ignorujete. Z telesa však bola zjavná zaniatenosť a skutočnosť, že interpretáciu majú naštudovanú aj v historických súvislostiach. Členovia *Českého lutnového orchestra*: *Pavel Adámek, Jiří Arnet, Monika Benáková, Vojtěch Domin, Karel Fleischinger, Daria Holfeldová, Pavel Horák, Martin Kovář, Kateřina Maňáková, Zuzana Meleková* (slovenská gitaristka a lutnistka, ktorá spoluorganizuje festival J. K. Mertza), *Jan Podroužek, Jiří Skoček, Vladimír Váša* s umeleckým vedúcim *Janom Čížmářom* a spevákom *Pavlom Peroutkom* pripravili pre poslucháčov plnohodnotný večer. Nie však s hudbou, ktorá by bola ťažko stráviteľná (hoci niektoré kompozície boli viachlasné a bolo z nich cítiť erudovanosť jej autorov), ale s melodicky atraktívnymi piesňami, z ktorých bolo cítiť časy dávnej histórie európskej hudby.

Zuzana Vachová

Zdroj foto: Rudolf Biháry (archív Gitarového festivalu J. K. Mertza)

Úvod • Hudba • Samuelčík vzdal hold Rodrigovi s pokorou

Samuelčík vzdal hold Rodrigovi s pokorou

20. júna 2019

Len pred pár dňami koncertoval v Londýne v Queen Elizabeth Hall, kde zožal neutíchajúce standing ovations, a už sa predstavil bratislavskému publiku, kde otvoril 44. ročník Gitarového festivalu J. K. Mertza.

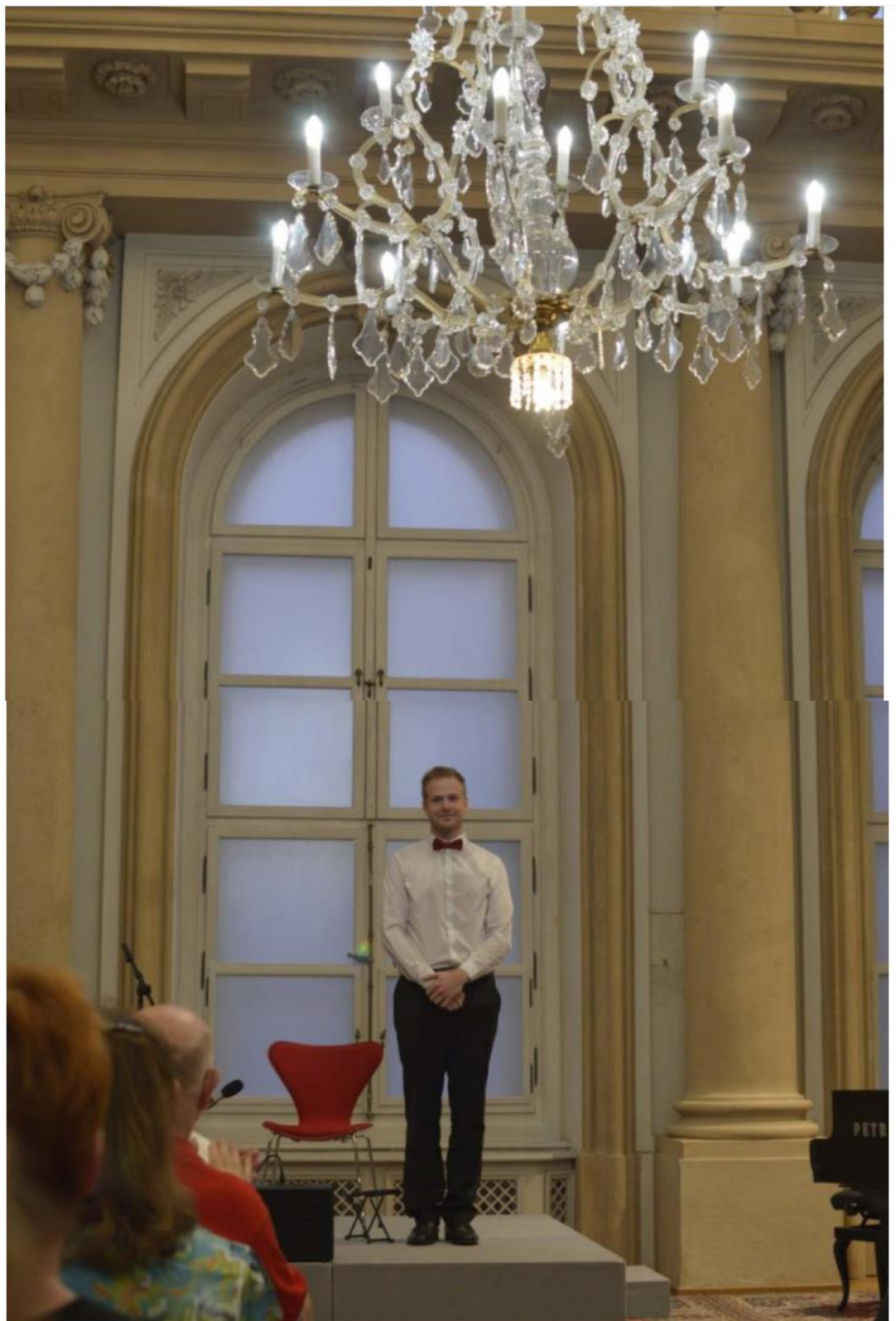
Karol Samuelčík sa profiluje ako jedna z najväčších nádejí slovenskej klasickej gitary už niekoľko rokov. To, čo sa ukázalo pri vydaní jeho debutového CD – talent, pracovitosť, húževnatosť a rast v profesionálneho interpreta, je teraz zjavné nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí.

Otvárací koncert festivalu *HOMMAGE À JOAQUÍN RODRIGO* sa uskutočnil pri príležitosti spomienky na španielskeho skladateľa **Joaquina Rodriga**, ktorého 20. výročie smrti si v tomto roku pripomína celý svet. Ešte predtým nás však Samuelčík previedol jeho skladateľskými predchodcami.

Na úvod koncertu zneli dve skladby: *Sevilla* a *Seguidilla* od **Emilia Pujola**. Španielsky interpret, skladateľ a pedagóg komponoval pod vplyvom andalúzskej hudobnej tradície, ktorú výrazovo kombinuje s romantizmom. Kým *Sevilla* má clivú atmosféru, čo však neznamená, že je v pomalom tempe, naopak, pri jednotlivých témach skladateľ do

kompozície „dávkuje“ náročné technické variácie, druhá, Seguidilla sa nesie v rýchlejšom tempe a má tanečný charakter. Karol Samuelčík sa s oboma vysporiadal mimoriadne dobre interpretačne: brilantná, technicky bezchybná interpretácia, precítený výraz, no najmä skutočnosť, s ktorou sa len málokto vie vysporiadať: Samuelčík dokáže precítiť tému a hlavne ju nechať doznieť. Činí tak bez toho, aby narušil rytmickú pulzáciu skladby. To je argument v prospech faktu, že skladbám aj rozumie, nehrá len naučené noty. Jeho vyzretosť sa prejavuje práve v tomto móde – vnútorného dialógu gitaristu s hudbou. S agogikou nepracuje prehnane, dávkuje ju presne v tých miestach, kde je potrebná, jednotlivé frázy vyspieva a jeho dynamika je doslova kúzelná.

Azda jedným z najnáročnejších interpretačných úskalí pri hre na gitaru (a v konečnom dôsledku na akýkoľvek hudobný nástroj), je zahrať celú frázu vo vyváženom piane, pri ktorom až publikum zatají dych. Aj vďaka technickým dispozíciám, rovnako ako emocionálnemu vkladu, Samuelčík dokáže takéto piano až pianissimo zahrať plynulo a bez zaváhania. Už pri *Sonáte D dur, op. 77 „Hommage á Boccherini“* od **Maria Castelnuovo-Tedesca** sa prejavil fakt, že keď túto skladbu hral pred pár mesiacmi, dozrela a na koncerte mala podstatne vyzretejšiu interpretáciu. Umelec dostal častým koncertovaním ten správny nadhľad. V prvej časti *Allegro con spirito* je téma v svižnom tempe variovaná a krátke motívy z nej počujeme v rozmanitých výrazoch. Oblúkovo sa k nej skladateľ dostane opäť v závere, no ešte predtým rozvinie motív z piana do gradácie, ktorú vie Samuelčík interpretovať uveriteľne a prirodzene. Tak, ako zvláda rýchle tempá, svedčia mu aj lyrické, pomalé časti. Druhá časť *Andantino, quasi canzone* je len na prvý „pohľad“ komornejšia, no clivá téma v sebe skrýva nielen krásu, ale je pre interpreta náročná, najmä ak má byť zahraná s precítenou dynamikou a agogikou. Tak vyvážene a s takým vyspelým výrazom, ako ju hral Samuelčík na otváracom koncerte festivalu, sme to od neho azda ešte ani nepočuli. Tretia časť *Tempo di Minuetto* nie je klasicky tanečná, ale má v sebe akúsi dávku nostalgie, ktorá ju líši od štandardných sonát. Skladba završená štvrtou časťou *Vivo ed energico* poskytla gitaristovi priestor na realizáciu virtuozity, vyspelej techniky a v rýchlom tempe skladbu završil s gráciou.

Dve skladby od **Miguela Llobeta** ukončili prvú polovicu koncertu. Prvá, **Mazurka** nie je síce technicky náročná – ako to už vo všeobecnosti pri Mazurkách býva, no o to náročnejšie je zvládnuť jej výraz. Nie nadarmo sa konajú súťaže v Chopinových Mazurkách, pretože technicky ich síce zvládne zahrať aj priemerne nadané dieťa, no výraz – to je už sústo pre majstrov. Romantický charakter Llobetovej Mazurky vyžaduje odhadnúť mieru agogiky, pretože akonáhle interpret „prešvihne“ prácu s tempom v domnení, že podčiarkne romantický charakter skladby, rozpadne sa mu ako domček z karát. Karol Samuelčík dokázal tú mieru odhadnúť správne. Vyspievaná téma bola zahratá citlivo a pritom Mazurka tvorila pekný celok.

Kompozične zaujímavé **Variácie na tému** skladateľa Fernanda **Sora** poskytli priestor pre virtuozitu interpreta. Sor sa témou rovnako inšpiroval, tak ako mnohí ďalší skladatelia po stáročia. A kým Llobet si od neho „požičiava“ tému na dve skladby, pridáva ďalších osem, aj romantické Intermezzo, v ktorom je mimoriadne vynaliezavý čo sa gitarovej techniky týka. Moderná harmónia, ale nielen to. Interpretov dokáže potrápiť aj ôsma variácia hraná len ľavou rukou, bohatá ornamentácia, skrátka, celková technická a výrazová náročnosť. Najmä týmito variáciami skladateľ prelomil romantizmus vďaka mnohým inovátorským prvkom. Technicky aj výrazovo zvládol všetkých 10 variácií, vrátane náročného Intermezza, Samuelčík opäť presvedčivo, pričom aj tempá boli také, že skladby ostali zrozumiteľné. Ak niektorí gitaristi súťažia, kto zvládne čo najrýchlejšie tempo práve v týchto variáciách a na výraz pritom vôbec nehľadia, je to zásadná chyba. Miestami môže virtuozita niektorých častí lákať k tomu, aby sa umelec „predviedol“ na pódiu ako skvelý a technicky zdatný interpret, stáva sa tak však na úkor výrazu. Samuelčík zvolil vyhovujúce tempo, v ktorom mu nezanikli ani výrazové prvky.

Po prestávke už všetci so zatajeným dychom počúvali dve kompozície od **Joaquina Rodriga**. Jeden z najvýznamnejších skladateľov, ktorému sa podarilo inovovať kompozičný jazyk modernej gitary so zachovaním tradičnej hudby, má na konte mnoho skladieb, no medzi najvýznamnejšie patrí práve jeho **Concerto de Aranjuez**, no ešte pred ním sme si mohli vypočuť trojčastovú **Sonátu Giocosa**, ktorá formou nepatrí medzi klasické reprezentantky tejto hudobnej formy.

Vrchol koncertu prišiel po výrazovo hravej, avšak tematicky pútavej skladbe – koncert **Concerto de Aranjuez** s klavírnym sprievodom **Karin Remencovej**. Po úvodnej rýchlej časti *Allegro con spirito* prišlo na rad **Adagio**, ktoré je obľúbené aj medzi širokou verejnosťou. Z kompozičného hľadiska ide o dialóg medzi gitarou a orchestrom (v prípade koncertu klavírom) a clivá téma, ktorá má v sebe trúchlivosť a bolesť, robí z druhej časti koncertu jedno z najkrajších lyrických diel v gitarovej literatúre.

Tak, ako mnohí považujú za „top“ druhú časť Chopinovho prvého klavírneho koncertu, čo sa týka vyjadrenia smútku a tragédie, Rodrigo tieto emócie vyjadroval práve prostredníctvom hudby v pomalej časti koncertu. Zahrať ich s takým silným výrazom, ako sa to podarilo dvojici – Samuelčík – Remencová, pretože klavír tu nemá len sprievodnú úlohu, ale pri gitare je rovnocenný partner, sa nepodarí všetkým interpretom. Ako sa vraví, človek potrebuje mať niečo aj „odžitie“, aby tieto emócie pretavené do hudby zvládol spracovať, pochopiť a až potom interpretovať. Okrem spoločných častí má v Adagio gitara aj pomerne dlhú sólovú pasáž, ktorá je technicky aj výrazovo náročná, pretože v nej skladateľ skrýva búrku emócií, niekoľko skrytých tém, ktoré je potrebné vyspievať a nenechať ich skryté. Aj túto náročnú sekvenciu Samuelčík zvládol bravúrne. Posledná časť skladby je v živom tempe *Allegro gentile*, no aj keď je v rýchlom tempe, nemá taký živelný temperament, ako by sa od španielskeho skladateľa mohlo očakávať. Hrať Rodriga si vyžaduje skúsenosť, dostatočné množstvo odohratých koncertov, intelektuálne spracovanie myšlienkových pochodov skladateľa, až následne jeho interpretáciu. Karol Samuelčík spoločne s Karin Remencovou k tomuto dielu pristúpili s pokorou a na výsledku to aj bolo zreteľné.

Na koncerte nemohol chýbať ani profesor Jozef Zsapka so svojou manželkou, skvelou flautistkou, Dagmar Zsapka.

Pri španielskych skladateľoch možno publikum očakáva temperamentné, živelné skladby a nim zodpovedajúcu interpretáciu, no pri klasickej gitare je potrebné nájsť ten správny výraz: kultivovaný tón, z ktorého je temperament citelný, no neprekročí hranice interpretácie klasickej hudby. A to sa Samuelčíkovi podarilo vďaka pedagogickému vedeniu profesora Zsapku. Skúste si vypočuť nahrávky Jozefa Zsapku a porovnať ich s interpretačným štýlom mladého interpreta, ktorému sa otvára svet. Tá podobnosť, ktorú budete počuť, nie je čisto náhodná...

Zuzana Vachová

Foto: Gitarový festival J. K. Mertza – Rudolf Biháry

<https://mojakultura.sk/aniello-desiderio-poet-klasickej-gitary/>

Úvod > Hudba > Aniello Desiderio – poet klasickej gitary

Hudba

Aniello Desiderio – poet klasickej gitary

21. júna 2019

Poznáte tie typy ľudí, ktoré sú ako samorasty. Nekontrolovateľné, osobité, vášnivé – iné ako všetci ostatní smrteľníci. Taký je aj taliansky gitarista Aniello Desiderio.

V rámci 44. ročníka Gitarového festivalu J. K. Mertza koncertoval Aniello Desiderio. Okrem toho, že so sebou priniesol špeciálny program **II Fenomeno – prierez hispánskou hudbou štyroch storočí**, svojou osobitou interpretáciou spôsobil v „preľudnenej“ zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca, nebývalý jav. Publikum bolo od jeho prvých tónov doslova zhypnotizované.

Desiderio patrí medzi jedinečných interpretov, ktorí majú svoj vlastný svet a ku skladbám pristupujú s nedoziernym osobným vkladom. Jeho interpretácia je natoľko špecifická, že aj známe diela v jeho podaní znejú ako nové, doposiaľ nepočuté skladby. Pritom však treba povedať, že ku skladbám pristupuje s rešpektom voči skladateľom.

Jeho individuálny prístup k interpretačnému umeniu je natoľko silný, že niekedy máte pocit, že Aniello si žije vo svojom vlastnom, vybájenom, poetickom svete, ktorého sa musíte stať súčasťou, pretože je nádherný, nepredvídateľný, unikátny – v každom jednom tóne, ktorý zahrá, je čistota hudby a toľko emócií, ktoré slovami ani popísať nemožno.

Už pri prvej kolekcii skladieb barokového gitaristu a skladateľa **Gaspara Sanza Suite Espanola**, sa prejavil jeho silne individuálny prístup k interpretácii. Nebola to totiž klasická terasovitá dynamika, akú v barokovej hudbe tak dôverne poznáme. Z piana spravil Desiderio nádherné, introvertné pianissimo a z témy, ktorú opakoval vo forte, zase temperamentné sforzato. Striktná metrorýtmická štruktúra pre tohto interpreta neexistuje, pretože tá by narušila jeho interný svet hudby, s ktorým koexistuje. Na druhej strane je to však vzdelaný hudobník, ktorý ovláda dejiny európskej hudby a nedovolí si z úcty k autorom prekročiť určité hranice. Tie si však vymedzuje sám.

Po suite z barokového obdobia sme sa preniesli do romantizmu. Azda niet krajšej kombinácie pre gitaru, keď sa v nej snúbia tradičné španielske folklórne prvky s virtuozitou a vrcholnou formou hudobného romantizmu. Pôvodne klavírne skladby **Albéniza a Ruiz-Pipó**, dostali v transkripcii pre gitaru nový ráz. V Aniellovej interpretácii je kúzelné najmä to, ako sa doslova pohráva s frázami. Kým v baroku ešte musel udržiavať istú líniu, absolútnu slobodu mu poskytol práve romantický repertoár – či už v dynamike alebo agogike. Poslucháč niekedy mohol nadobudnúť dojem, že s hudbou zaobchádza výlučne podľa vlastného gusta, no interpret jeho kvalít si to skutočne môže dovoliť. V druhej suite ešte figurovali skladatelia, ktorí boli gitarovými virtuóznymi svojej doby – **Miguel Llobet a Dionisio Aguado**. Suita zložená z piesní a tancov mohla mať odlišné výrazové a farebné prvky, no jej spoločným menovateľom bol práve gitarista. Poznáte ten pocit, ak po prvých tónoch viete, že tento koncert vám prinesie mimoriadny zážitok? Tak tento pocit prežíval v sále každý. A navyše so zatajeným dychom.

Od romantizmu sme sa dostali k impresionizmu. Jediná skladba, ktorú **Manuel de Falla** napísal pre gitaru, je **pocita Claudovi Debussymu**. Tak, ako bravúrne sa Desiderio vysporiadal s barokom či romantizmom, dokázal na malej ploche dosiahnuť očarujúcu farbistosť impresionistického štýlu. Poet na gitare doslova maľoval obrazy v rytme ktorých bolo cítiť habanéro a v melodike andalúzsky vokálny štýl. Čím technicky náročnejšie skladby – tým mali poslucháči dojem, že gitarista ich hrá s takou ľahkosťou a prirodzenosťou, akoby sa s gitarou narodil. Koniec koncov, to je aj jediné racionálne vysvetlenie jeho magickej interpretácie.

V programe koncertu nemohol chýbať ani **Joaquín Rodrigo**. Keďže v tomto roku uplynie 20 rokov od úmrtia tohto španielskeho skladateľa, ktorý tak významne ovplyvnil kompozičný jazyk gitarovej hudby, mysleli na to aj organizátori festivalu. Rodrigova **Invokácia a tanec venovaná Manuelovi de Fallovi** obsahuje mnoho citácií skladateľa, má v sebe opäť prvky impresionizmu, no ako to mal vo zvyku Rodrigo, najmä harmonicky posúva a inovuje kompozíciu smerom k súčasnejšej zvukovosti. Rozmanité krátke sekvencie dali opäť Aniellovi priestor na to, aby mohol dostatočne pracovať s dynamikou a celkovým výrazom.

Záver patril **Leovi Brouwerovi**, súčasnému skladateľovi, ktorého nápady na vytvorenie atmosféry skladieb pripomínajú určitú programovosť. Počuli sme rituálne tance, ale aj jazzovo ladenú rytmiku a až pri týchto prvkoch si poslucháč uvedomil, že sa akosi plynulo dostal od barokovej hudby až k tej súčasnej. Aj so živelnými, tanečnými rytmiami etnicky ladenej kompozície si interpret dokázal poradiť presvedčivo. Azda ani niet repertoáru, ktorý by nezahral s citom a takým veľkým osobným vkladom.

Gitarový festival J. K. Mertza graduje a my vieme, že vrchol tohto festivalu máme za sebou. Ako sa vraví, vidieť Rím a zomrieť, zažiť aspoň jeden koncert Aniella Desideria a budete chcieť zažiť ďalší, pretože jeho hudba má v sebe toľko energie a emócií, že vám len tak odísť nedovolí...

Zuzana Vachová

Foto: Festival J. K. Mertza – Rudolf Biháry

<https://mojakultura.sk/gitarova-meditacia-v-podani-johannesa-mollera/>

Úvod > Hudba > Gitarová meditácia v podaní Johanna Möllera

Hudba

Gitarová meditácia v podaní Johanna Möllera

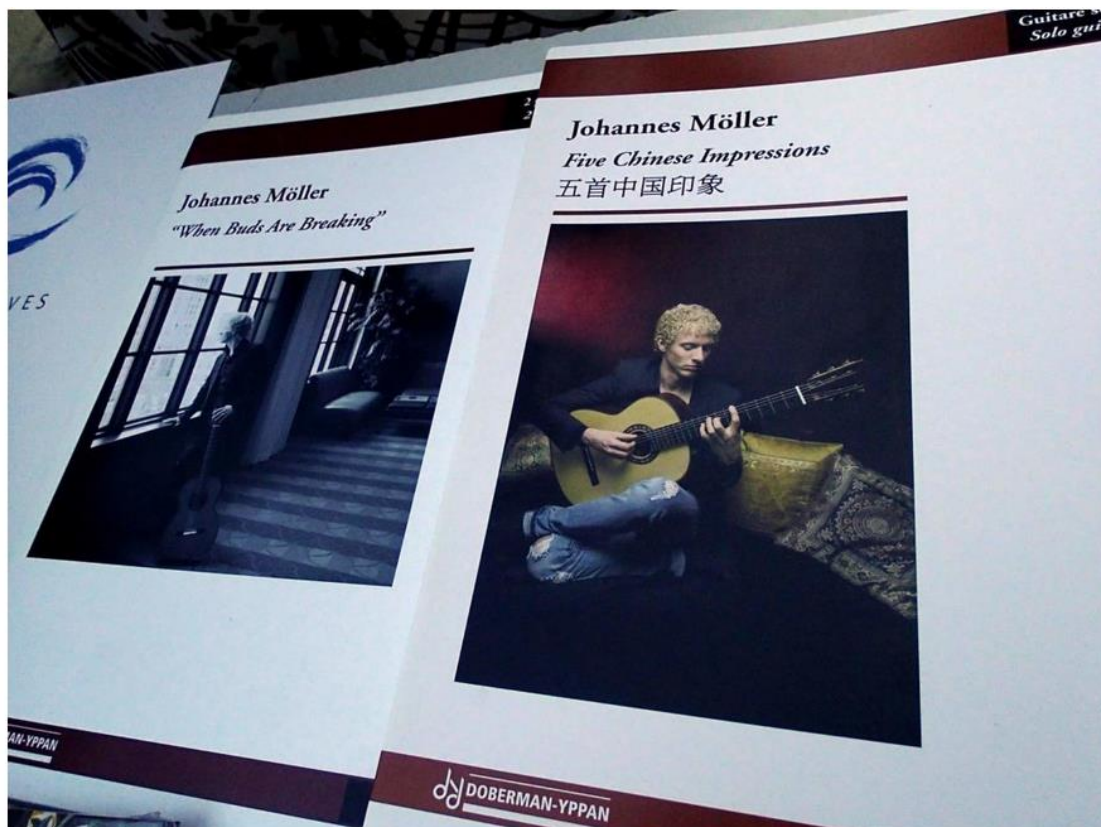
26. júna 2019

V Koncertnej sieni Klarisky sa v rámci 44. ročníka Gitarového festivalu J. K. Mertzsa konal koncert švédskeho gitaristu Johannesesa Möllera, ktorý poslucháčom predviedol, ako vyzerá hudobný výlet do mimoeurópskych kultúr.

Éterické, snivé, transcendentálne. Aj tak by sa dali nazvať kompozície z pera **Johannesesa Möllera**, ktorý ako interpret klasickej gitary presiahol štandardné hranice – či už v jeho skladbách alebo v osobitom interpretačnom štýle. Keďže už ako 13-ročný stál pred veľkým publikom a následne sa spustila lavína stoviek koncertov, veľmi skoro pochopil, že musí ísť po vlastnej ceste. Hrať skladby klasickej gitarovej literatúry by v jeho prípade mohlo byť skôr kontraproduktívne, pretože tvorba jeho tónu nesie znaky excentrickosti, osobitosti a sám hudobník a skladateľ je natoľko špecifický, že lepšie sa môže uplatniť vo vlastnej tvorbe.

Johannes Möller sa vybral cestou skúmania mimoeurópskych kultúr, konkrétne sa zameril na čínsku a indickú hudbu, ktorých prvky implementuje do svojej tvorby. Už úvodná skladba koncertu nazvaného podľa jeho **albumu – Eternal Dream, A Star in the Sky, a Universe Within**, sa začína meditatívnou introdukciou, ktorá výrazne evokuje mimoeurópske kultúry nielen tonalitou, ale aj štýlom jeho hry na gitare. Voľné, pomalé tempo kompozície, ktorá len vzdialene pripomína pieseň, pretože je rozvinutá do pomerne komplikovanej hudobnej formy nemá nič spoločné so zvukovosťou európskej hudby. Od prvého momentu vieme, že Johannes rozvíja príbeh, ktorý má svoj vnútorný scenár a je len na poslucháčovi, či si k nemu dokáže predstaviť rôznofarebnú paletu obrázkov. Je až obdivuhodné, aké registre – extrémne nízke a extrémne vysoké, dokáže tento interpret využívať s takou ľahkosťou, akoby to bolo štandardné a bežne využívané v gitarovej hudbe. Aj štruktúry jeho kompozícií sú uspôsobené skôr mimoeurópskym kultúram ako tým európskym. Nenájdete v nich typickú tému, ktorej by ste sa mohli „chytiť“, ide skôr o parciálne sekvencie, ktoré na prvé počutie znejú ako improvizácia. Napriek tomu ako celok dávajú logický zmysel. Hlavne však ide o atmosféru, ktorú nimi dokáže vytvoriť. Ak je jeho skladba o sne, dni, noci či kvitnúcej kvetine, zreteľne v jeho hudbe tieto obrazy pri troche fantázie nájdete. Pomáha mu v tom jeho technika, ktorá je excelentná. K tomu bezchybná, citlivá dynamika a v priestoroch Klarisiek sa jeho gitara vynímala aj pianových partoch tak čisto a zreteľne, že ešte viac umocnila duchovný zážitok z hudby.

Kým prvá časť koncertu pozostávala z Möllerových kompozícií, v druhej uviedol výber z čínskych ľudových piesní a s hudbou sme cestovali do Indie za rágami. Mimochodom, táto fascinácia (najmä čínskou hudbou) švédskeho interpreta a skladateľa znie síce na pohľad zvláštne, ale faktom je, že od roku 2018 zástupcom spoločnosti Zheng'an Guitar z Číny, ktorá je najväčšou investíciou svojho druhu v dejinách gitary. Ako sa uvádza v bulletine a ako to aj sám interpret na koncerte komentoval, Zheng'an je mesto v oblasti Guizhou, pre ktoré sa stala výroba gitár a gitarová kultúra hlavnou prioritou. Mesto podporilo stovky spoločností na výrobu gitár, aby založili svoju výrobu práve tu. Dnes sa tam vyrobí okolo 5 miliónov gitár ročne. Vo výstavbe je koncertná hala určená gitare, gitarové múzeum a 99-metrová gitarová veža. Napokon, jednu zo skladieb z prvej časti koncertu venoval aj pomenoval práve po tomto meste – **The City of Guitar (Zheng'an)**.

Päť čínskych piesní v druhej polovici koncertu vychádzalo z ľudovej hudby, no aranžmány si spravil sám skladateľ. Ku každému príbehu poskytol vysvetlenie, pretože čínska poézia, kde aj kvety, vánok či kvapka dažďa majú svoj vlastný život, poskytujú skladbám obsah – v našom ponímaní programovosť. Už k prvej – **Mesiac a kvet na vode**, sme od Möllera počuli vysvetlenie, že v piesni nemáme vidieť samotný kvet, ale len jeho odraz na vode. Je až neuveriteľné, ako na gitare možno interpretovať s takou presvedčivosťou mystikou a poetickým svetom presiaknutú čínsku ľudovú hudbu, ktorá neznela ako hudba z východnej Ázie len pre typickú tonalitu. Celková atmosféra a špecifická tvorba tónu na gitare spôsobili, že sa publikum naozaj ocitlo mimo európskeho kontinentu. Ani gitara neznela ako klasická gitara, ale pripomínala pestrú paletu čínskych hudobných nástrojov, ktoré možno počítať na desiatky. Odraz kvetu na vode totiž nebol zrazu len počuteľný prostredníctvom intímneho sóla vystúpenia, ale hlavne viditeľný. Johannesovi sa podarilo preniknúť do hĺbky, no hlavne podstaty čínskej hudby, ktorá má pre Číňanov úplne iný zmysel ako v Európe. Obdobne ako čínska medicína, tak aj hudba pre nich veľmi silne ovplyvňuje ľudskú dušu a má takú moc, že dokáže harmonizovať ráció aj emócie človeka. Navyše je výrazne spätá s prírodou, preto aj v ďalšej piesni **Jemný jarný dážď** a vánok sme v sekvenciách doslova počuli paletu tónov pripomínajúcich tieto prírodné úkazy. Výrazovo najsilnejšou bola čínska ľudová pieseň **V noci kvitnúci púštny kvet**, o ktorej interpret porozprával pred jej uvedením príbeh: ide o vzácny kvet rastúci v púšti, ktorý kvitne len raz v roku, a to v noci. Magická hudba osamelú kvetinu v púšti, ktorá v tichu a tme kvitne, aby sa opäť na celý rok skrývala pred „svetom“, priam maľovala ako obraz.

Interpret, ktorému učarovali východné hudobné kultúry, nie je len gitaristom, ktorý dokáže ľudovú hudbu zahrať. Do mimoeurópskych kultúr je potrebné najprv preniknúť do ich hĺbky, chápať podstatu, tonalitu, významovosť a ich poéziu. A Švéd Johannes Möller sa je v tomto ozajstný majster, pretože dokázal povýšiť toto umenie do koncertných sál tak, aby jeho prapodstata ostala nedotknutá.

Zuzana Vachová

Foto: Gitarový festival J. K. Mertza – Rudolf Biháry

<https://mojakultura.sk/diskutabilny-bach-v-podani-karamazova/>

Úvod > Hudba > Diskutabilný Bach v podaní Karamazova

Hudba

Diskutabilný Bach v podaní Karamazova

27. júna 2019

Záverečný koncert 44. ročníka Gitarového festivalu J. K. Mertza mal byť povestným zlatým klincom podujatia, ktoré bolo tohto roku skutočne „nabité“ výraznými osobnosťami klasickej gitary. Pre niektorých však ani nemusel byť...

Virtuózný lutnista a gitarista **Edin Karamazov**, ktorých pochádza zo Zenice (súčasná Bosna a Hercegovina) sa uplatňuje ako muzikant nielen v žánri klasickej hudby, ale je vášnivým interpretom ľudovej hudby a rovnako dobre sa mu darí aj v pop music. Ak si ho už na spoluprácu „povolal“ Sting, nepochybne na to mal dôvod, pretože tento spevák si hudobníkov vyberá dôsledne či už z jazzu alebo európskej hudby. Len pár dní po vystúpení charizmatického talianskeho gitaristu Aniella Desideria, ktorý predviedol akýsi historický prierez hudbou od baroka až po súčasnosť, malo publikum možnosť počuť interpreta, ktorý opäť siahol po starej hudbe a súčasnej hudbe – Lea Brouwera a slovenského skladateľa Vladimíra Godára.

Bachova Suita č. 4 znela v úprave samotného interpreta a kto očakával interpretáciu zodpovedajúcu barokovému slohu, musel byť šokovaný. Karamazov má totiž k interpretácii starej hudby silne individuálny prístup, obdobne ako spomínaný Desiderio, no na rozdiel od talianskeho gitaristu, jeho osobný vklad prekračuje hranice štýlovo zodpovedajúce barokovej hudbe. Ak teda nejaký poslucháč dôverne nepoznal kompozície Bacha, mohol

mať pokojne pocit, že Suita v jeho interpretácii ani do barokového obdobia nepatrí. Pre Karamazova totiž neexistujú pravidlá, ktorými by sa riadil. Nikto mu nemôže poprieť vypracovanú techniku, charizmu a virtuozitu, s akou hrá interpretačne náročné diela. Spôsob, akým k nim však pristupuje, doslova popiera všetky elementárne princípy tohto slohu. Jeho voľné tempo, ktoré v rámci jednotlivých častí Suity frekventovane menil, skôr pripomínalo vzdialenú free jazzovú improvizáciu ako barokovú hudbu. Rovnako aj s dynamikou nepracoval tak, ako sa to v prípade baroka žiada. Ak by poslucháč nepoznal hudobnú formu suity, len z veľkými obtiažami by zistil, že ide o Bachovu kompozíciu.

Takéto tendencie v interpretácii európskej hudby sledujeme už nejaký ten čas. Sloboda v prevedení skladieb je dnes skrátka „in“, otázkou však je, do akej miery si môže dovoliť byť v interpretácii umelec „slobodný“ a či by mal rešpektovať princípy starej hudby. Tak, ako nájdeme liberálne zmýšľajúcu časť publika, určite je aj mnoho konzervatívnych poslucháčov, ktorí sú naučení a aj očakávajú štýlovo zodpovedajúcu interpretáciu barokovej hudby. Karamazov skrátka nie je jediný, ktorý si dovoľil tieto princípy poprieť. Otázkou však je, do akej miery. Poslucháč zvyknutý na zaužívané princípy interpretácie tohto historického obdobia dokázal len s ťažkosťami prijať jeho individuálne poňatý spôsob hry. Karamazov v tomto prípade riskuje a odvážne kráča vlastnou cestou, aj tak by sa to dalo vysvetliť.

Tento odvážny a miestami až drzý prístup k histórii európskej hudby, hoci jeho prirodzenú muzikalitu a technickú zručnosť mu poprieť určite nemožno, sa podstatne efektívnejšie prejavuje pri súčasných kompozíciách. Preto aj ďalšia skladba, ktorú v tento večer uviedol – **La Canzona refrigerativa dell'arpa di Davide pre violončelo a gitaru** bola v jeho podaní presvedčivejšia a originálna. V mnohom sa k tomuto výkonu pričínili aj **Pavol Mucha – violončelista sláčikového kvarteta Mucha Quartet**. Mucha je výrazovo aj technicky vyspelý interpret a so štýlovou čistotou dokáže zahrať starú hudbu, klasicistický či romantický repertoár, rovnako je erudovaný v oblasti súčasnej hudby. Kým v prvej časti Godár experimentuje so zvukovosťou, v druhej prejavuje výrazové a kompozičné prvky minimalizmu.

Prvú časť koncertu ukončila **Brouwerova Canciones Amatorias pre hlas a gitaru**. Svetoznámy interpret, gitarista Brouwer predstavuje vo svojich kompozíciách pomerne ťažké sústo na počúvanie, či už z hľadiska formy, výrazových prostriedkov, no najmä tonality. Preto všetka česť, že slovenská **mezzosopranistka Petra Noskaiová** sa s týmito náročnými partmi vysporiadala, hoci z vokálneho hľadiska jej podstatne viac pristali záhorácke piesne uvedené v druhej časti koncertu.

Bez mučenia priznávam, že po prestávke som do Zrkadlovej siene Primaciálneho paláca, vstupovala s obavami. Koncert mal totiž opäť pokračovať **Bachovou Ciacconou z Partity**. Je nutné poznamenať, že nebol to len môj subjektívny názor, že Bachove kompozície v prevedení Karamazova nemali s Bachom takmer nič spoločné. Nedalo sa nepočuť v publiku kultivovanejším spôsobom sformulované kritické poznámky na adresu gitaristu, no našli sa aj odvážnejší, ktorí sa s neskrývaným cynizmom navzájom povzbudzovali. Jedna z mimoriadne trefných poznámok, ktoré som si náhodne vypočula, bola: „neboj sa, tú Bachovu Ciacconu nejako so zaťatými zubami zvládneš!“ a odpoveď nebola práve v optimistickom duchu: „No, mám obavy, že nie...“

Nechcem však príliš ubližovať interpretovi, preto je nutné uviesť vysvetlenie, že v súčasnosti sa veľká skupina interpretov čoraz častejšie dištancuje od základných pravidiel interpretácie starej hudby a kráča niečím neviazanými pravidlami v snahe prejavujú do hudby čo najväčší osobný vklad. Samozrejme, konzervatívne publikum túto skutočnosť nedokáže akceptovať, pretože Bach v týchto prípadoch skutočne prestáva byť Bachom. Aká bola teda neskrývaná radosť, tejto časti obecnstva keď jeden z organizátorov Martin Krajčo ohlásil zmenu v programe. Ciaccona od Bacha nezaznie, pretože Karamazov sám sa tak rozhodol V ten moment padlo niekoľko kameňov zo srdíc poslucháčov...

Cyklus štyroch záhoráckych piesní nazvané **Suníčko** od vášnivého zberateľa ľudových piesní – **Janka Blaha**, zneli v úprave Vladimíra Godára. Speváčka Petra Noskaiová s nimi poradila vynikajúco. Aj keď jej operná technika hlasu bola zreteľná, ľudovkám to vôbec neublížilo, naopak. Dokázala im dať potrebný výraz a ešte pridanú hodnotu navyše. Hlas neforsirovala, naopak, piesne v registroch a rozsahoch, ktoré sú na spev obtiažne, dokázala interpretovať s uveriteľnou dávkou emócií, prekrásnymi piano partmi a najmä v týchto piesňach sa ukázala jej krásna, prirodzene syta farba hlasu.

Koncert uzavreli **Brouwerove Balady pre gitaru a sláčikové kvarteto**, kde sa ukázala najmä interpretačná vyzretosť Mucha Quartet, zohratosť s Karamazovom a celková kompaktnosť skladby. Aj to bol ďalší dôkaz, že gitaristovi skôr pristane súčasný repertoár, kde si môže dovoliť voľné, prirodzené a najmä spontánne muzicírovanie, teda to, čo v baroku nevyznieva v súlade s estetickými kritériami starej hudby.

Zuzana Vachová

Zdroj foto: Rudolf Biháry – Gitarový festival J. K. Mertza